

Fra BarnevernsProffene

Innspill til kompetansebehovene i barnevernstjenestene i Norge

Vi er veldig glade for at diskusjonen om kompetanse i barnevernet nå kommer. Samtidig tror vi at når kompetanse nå diskuteres og ”landes”, er det klokt at dere kikker mer nøye på det vi barn og unge sier om hva som er viktig for at barnevernet skal kjennes nyttig – og hvordan barnevernet må være for at det skal kjennes samarbeidende for barn, unge og foreldre. Det er jo tross alt oss barnevernet først og fremst er til for.

Kompetansen til hver enkelt medarbeider avgjør nesten alt

Hvordan barnevernsarbeideren møter oss, ser på oss, snakker til oss og holder kontakt – avgjør hvordan barn og unges møte med barnevernet blir – og også hvor nyttig hjelpa oppleves. En barnevernsarbeider sin viktigste kompetanse er å kunne samarbeide med barn og unge som viktigste samarbeidspartner. Barnet eller ungdommen sin beskrivelse av virkeligheten og ønske om hva som skal gjøres, må ALLTID være utgangspunktet for alt arbeidet barnevernet gjør. Barnevernsarbeideren sin kompetanse i å lytte til, tro på og ta på alvor det barnet eller ungdommen sier – er aller viktigst. De må også ha kompetanse til å kunne ta barn og unge på alvor i konfliktfylte situasjoner – der barnets stemme må vektes opp mot foreldres og fagfolk sine meninger. Det vil også bli bedre for barnet eller ungdommen når barnevernsarbeiderne også kan samarbeide med foreldrene med et menneskesyn og med verdier som gjør at foreldrene føler seg verdt i møte med dem.

Betydningen av kompetansen til hver enkelt medarbeider, mener vi må komme enda tydeligere fram i dokumentet om kompetanse. Barnevernsarbeidernes holdninger til oss barn og unge, foreldrene våre og også til andre samarbeidspartnere, er helt grunnleggende. Det må helt tydelig stå. Her kan barnevernets mulighet for å hjelpe oss, stoppe helt opp. Når det er vanskelig og barnevernet ikke får hjulpet barn og familie, kan det ofte forklares med mange fine ord – det kan være vanskelig eller umulig å hjelpe oss. Sjelden hører vi det forklares med at det kan handle om at barnevernsarbeiderne mangler kompetanse.

Foreslår litt rydding i dokumentet

Kapittel 6 er vel det som skal fortelle hvilken kompetanse barnevernet skal ha. Når vi leste det, tenkte vi at her står det masse bra 😊 Det står allikevel mye forskjellig – både beskrivelser av hvordan Bufdir mener barnevernet er, noen utvalgte enkeltteksempler (som vi ikke forstår helt hvorfor er valgt ut og står), forklaringer av hva som er viktig i barnevernet – og også mange helt konkrete beskrivelser av hva som skal være kompetansen.

Vi skulle ønske at dokumentet ble ryddet, og at beskrivelsene av ønsket kompetanse kommer helt tydelig fram, sånn at det klart og oversiktlig kan tas i bruk både i utdanning og i opplæring og veiledning i tjenestene.

Barnevernsarbeideren som henter kunnskap fra barn

Det må også tydeligere komme fram at barnevernsarbeidere hele tiden må hente kunnskap fra tre steder: fra barn og unge, fra andre fagfolk og fra forskning. Kunnskapen fra barn og unge mener vi må være grunnleggende – den må legges som en grunnmur når noe skal utvikles, bestemmes eller når noe skal få tilbakemeldinger. Det er tross alt barna barnevernet er til for. Barnevernsarbeidere må kunne hente kunnskap fra både barn og unge, fra fagfolk - og fra forskning og kunne bruke alle de tre kunnskapene. Uten å ta alle de tre kunnskapene med i jobben sin, kan det vanskelig kalles reell kompetanse, mener vi.

Kompetanse i å samarbeide må tydeligere fram

Alle barnevernsarbeidere må ha god kompetanse i å samarbeide. De må kunne samarbeide både med andre fagfolk, foreldre og barn. Men de må samarbeide med alle disse på en måte som gjør at det aldri er noe tvil om at barnet eller ungdommen er barnevernets viktigste samarbeidspartner. Akkurat her må dere se godt på hva barn og unge legger vekt på for at barnevernet skal oppleves samarbeidende.

Vi tenker at det med å kunne samarbeide med mennesker, helt på ordentlig og sånn at det kjennes ut som reelt samarbeid også fra de som det skal samarbeides med, må komme veldig mye tydeligere fram i kompetansebeskrivelsen. I forslaget som er sendt ut vi leste står dette listet opp som en av veldig mange ting barnevernsarbeiderne må kunne.

Barnesyn og verdier som grunnmur

Forandringsfabrikken har reist rundt i hele Norge og spurt barn og unge hvordan voksne må være for at barn skal føle seg trygge og få tillit - for å kunne fortelle det som er viktig og ofte vanskelig. Tilbakemeldingene fra barn og unge var at hvordan de voksne ser på barn og ungdom, varierer veldig. Derfor må alle tjenester jobbe med barnesynet – og også ta nøye utgangspunkt i det når nye folk skal ansettes og når barnevernsarbeiderne skal veiledes.

Svarene som ble samlet rundt i landet, ble derfor satt sammen til et barnesyn og noen verdier voksne må bære i seg – for at barnevernet skal kjennes godt. Proffene foreslo dette barnesynet og noen verdier for de 15 ”motortjenester” som fra starten var del av utviklingsarbeidet Mitt Liv. Det ble prøvd ut i de 15 tjenestene og justert av barnevernledere og proffer. Deretter bestemte 150 barnevernstjenester i samarbeid, å foreslå dette barnesynet og fire verdier som grunnleggende for barnevernsarbeidet i Norge. Nå er ca 200 tjenester del av utviklingsarbeidet Mitt Liv.

Proffenes klare råd er at hver barnevernstjenesten må ha et syn på barn og unge, som de har snakket seg gjennom og ”landet”. Det kan ikke være opp til hver enkelt barnevernsarbeider å bestemme hvilket syn på barn og unge – det gjør det skummelt å komme i barnevernet. Det er også viktig at barnevernsarbeiderne vet hvilke verdier de bærer i seg og kommuniserer til barn, unge, familier og samarbeidspartnere – gjennom det de sier og gjør.

Vi mener at alle barnevernstjenester i Norge må inkludere kunnskap fra barn og unge når de ansetter nye folk, enten ved å inkludere spørsmål fra barn og unge i ansettelsen – eller aller helst alltid ha med unge i ansettelsene. Da vil mest sannsynlig barnesyn og verdier komme som naturlige tema i ansettelsen.

Dette er barnesyntet og de fire verdiene som er grunnleggende i Mitt Liv:

Barnesyntet

Barn og unge har mye kunnskap om livet sitt

De er like mye verdt som voksne

De trenger kjærlighet, må bli trodd på og tatt på dypt alvor

4 viktige verdier for barnevernsarbeidere

Åpenhet. Barnevernsarbeidere deler om seg og fra sitt liv, for å bli kjent og skape trygghet. Barnevernsarbeidere er ærlige om sine tanker om barns situasjon, hva barnevernet gjør og om hva som skal skje framover. De er åpne om barnets historie. De er åpne ovenfor barnet om foreldrenes rett til innsyns – og hvordan barnet og barnevernsarbeideren kan gjøre avtaler. De er også ærlige om hvordan de samarbeider med fagfolk.

Kjærlighet. Barnevernsarbeidere viser menneskevarme og nestekjærlighet. De har et varmt og åpent kroppsspråk, varme øyne og en stemme og ord som gjør at barn kan oppleve trygghet. De må huske noen av de små tingene som betyr noe, sånn som bursdager, viktige prøver på skolen eller sender en feriehilsen, som skaper ekstra trygghet og varme. De tar også kontakt når noe er bra. Denne tryggheten kan bidra til at barn kan ønske eller få til å fortelle det viktigste til barnevernet, for at barnevernet skal kunne gi god og nyttig hjelp.

Ydmykhet. Barnevernsarbeidere er lyttende og engasjerte. De tror på barn og unge - og tar de på dypt alvor. De viser følelser og naturlige reaksjoner, for at barn skal oppleve at det de forteller, har betydning og at voksne tar ansvar hvis noe vondt har skjedd. De er ydmyke i kroppsspråk og i ordbruk. Barnevernsarbeidere kan innrømme feil. På denne måten oppleves de som "ekte" personer – ikke som "stone-face", roboter – eller som formelle.

Medbestemmelse Barnevernsarbeidere forstår betydningen av å lage trygge rom, for at barn skal kunne beskrive sin virkelighet sånn som den kjennes for dem. De tar barn med på avgjørelser, med på å dokumentere og barnevernet ber barn om tilbakemelding. Barnevernsarbeidere forstår at det er barnets liv og at det derfor må lyttes grundig til. Barnets beskrivelser av egen situasjon og ønsker for framtida, må alltid ligge til grunn for alt arbeidet barnevernsarbeideren gjør.

Barnesyntet og verdier må ligge som en solid grunnmur i alt arbeidet barnevernet gjør. Dette må være del av ansettelse, tilbakemelding og veiledning.

Kompetanse i å samarbeide med barn

Barnevernsarbeidere må ha kunnskap og erfaring i å samarbeide med barn og unge, uavhengig av alder og "tilstand". Vi synes det som står i notatet på side 33 kan skrives bedre I Mitt Liv er det i samarbeid mellom unge og barnevernsarbeidere, bestemt sånn: Barnevernsarbeideren skal i all kontakt med barn, unge og foreldre og i alle deler av en barnevernssak (undersøkelse, hjelpetiltak, langtidsflytting og ettervern) ha barnet eller ungdommen som sin nærmeste samarbeidspartner, med rett til innflytelse over beslutningene som gjøres av barnevernet.

Å samarbeide med barn og unge betyr:

Ha ansvar for at barnet får nok og nyttig informasjon
Ha ansvar for at barnet får snakke trygt
Ha ansvar for at barnet får være med å bestemme
Ha ansvar for at barnet får bidra i dokumentasjon
Ha ansvar for at barnet får gi tilbakemelding

Ca 200 barnevernstjenester er del av utviklingsarbeidet Mitt Liv og veldig mange av disse tjenestene deler denne forpliktelsen og jobber med dette som utgangspunkt. Derfor ber vi om at Bufdir kjenner denne forståelsen av medvirkning og legger denne til grunn i satsingen på kompetanse. Svært mange tjenester har gitt tilbakemelding at den er nyttig for å konkretisere arbeidet med barns medvirkning.

Også på mange av utdanningsinstitusjonene er denne forståelsen av medvirkning tatt i bruk. Vi tror derfor det er svært nyttig for Norge – at kompetansen i å samarbeide med barn, unge og foreldre løftes fram i Norge og blir avgjørende i barnevernsarbeidet.

Ansvar for at barnet får nok og nyttig informasjon

For å få til godt samarbeid mellom barn og barnevern, trenger vi nok og nyttig informasjon. Vi må ha rett på all viktig informasjon om livet vårt. Mye av frustrasjonen som mange av oss har, er der fordi vi skjønner at informasjon blir holdt tilbake eller at vi har fått få, uklare eller «alternative» forklaringer. Når vi er gamle nok til å lese mappa vår, får mange av oss en helt ny forståelse av vår egen situasjon. Da kan vi kjenne oss veldig sviktet og vi mister tillit til voksne. Vi kan bli sinte og lei oss.

Når er barn gamle nok til å høre sannheten? Når er vi gamle nok til å få en forklaring på hva som skjer? BarnevernsProffene mener det er fra de er helt små og at det gjelder hele veien å forklare på en måte som passer alderen. Det er jo vi barna som lever med virkeligheten hver eneste dag. Derfor må barnevernet fra vi er helt små, snakke ærlig til oss om den. Vi kjenner den fordi vi våkner opp i den hver morgen. Mange av oss savner informasjon om hvorfor den er blitt som den er og blick på hvordan situasjonen ser ut nå - av voksne utenfor familien.

Barnevernet og den enkelte barnevernsarbeideren må få tydelig opplæring i og ansvar for at barn og unge får all nødvendig informasjon. Vi må tydelig få vite hva barnevernet tenker om hva som kan eller skal gjøres nå og framover. Hva er deres mening om dette og hvorfor tenker de sånn? Det er våre liv, vi må leve dem – og vil veldig gjerne være med å legge regi på hvordan de livene skal se ut.

Ansvar for at barnet får snakke trygt

De siste årene har flere av oss proffer møtt folk som vil forklare oss at ikke alle barn har en mening om livet sitt eller vil være med å bestemme. Dette vet vi er en kjempestor misforståelse. Alle har en mening om hvordan livet kjennes akkurat nå og tanker og ønsker om livet framover. Om vi ikke vil fortelle, er det fordi det er utrygt å snakke med den voksne. Vi kan være usikre på hva det vi sier skal brukes til eller vi kan være redde for hva foreldrene våre vil mene om det vi sier.

Hvis vi ikke får beskrevet hvordan virkeligheten kjennes for oss og hva vi tenker om framtida,

kan barnevernets innsats lett bli feil. Tiltak blir satt i gang uten å bygge på riktige beskrivelser av hvordan livet kjennes og hva som er de største utfordringene. Det kan og gjøre at det vonde vi bærer på, i stedet kommer ut på andre måter.

Når barnevernets kompetansegrunnlag skal bestemmes ber vi om at det kommer tydelig frem at alle beslutninger barnevernet gjør, må bygge på at barn og unge har fått beskrevet situasjonen og uttrykt sine ønsker for framtida. Det må og tydelig komme fram at det er barnevernets ansvar at barn og unge får snakket trygt. Barnevernsarbeidere må arbeide med de verdiene inni seg som gjør at vi kan stole på dem og kjenne oss trygge. De må organisere og gjennomføre arbeidet sitt på måter som gjør at det kjennes respektfullt og bygger tillit.

Ansvar for at barnet får være med å bestemme

Barnevernet må ta våre ønsker og meninger på alvor helt fra vi er små. Mange av oss har opplevd å bli "hjulpeløst" ved at voksne har tatt avgjørelser for oss uten at vi har deltatt på møter eller vært med i beslutningsprosesser. Dette har ikke vært nyttig for oss. Vi er nødt til å lære å ta egne avgjørelser, for den dagen vi fyller 18 år så skal vi plutselig ta alle avgjørelser på egenhånd. Og dette kan kjennes skummelt for mange av oss hvis vi ikke er vant til det. For at barnevernet skal kunne ta best mulige avgjørelser i vårt liv må vi få være med å bestemme og vårt ønske må følges så langt det er mulig. Vi må også kunne bestemme stor og viktige ting som omhandler vårt liv.

To tema har gått igjen, der barn og unge veldig tydelig har sagt at de MÅ ha større mulighet til å bestemme selv: flytting og kontakt med søsken, familie og nettverk. Det å flytte inn i en fremmed familie eller i institusjon kan endre livet mye. Mange av oss har erfaring med at voksne har bestemt at vi skal «starte på nytt» - og dermed ha lite kontakt med dem vi reiste fra. Sjelden er vi enige i at dette er til barns beste. Hvilke voksne ville godtatt dette? Voksne bestemmer også for mye om kontakten med foreldre, søsken, annen familie og nettverk. Men vi har ikke gjort noe galt og hvordan kan de ha rett til å bestemme så mye av dette? Barnevernet varer for mange av oss bare til 18 år, eller til 23 år når ettervernet fungerer. Mesteparten av livet skal vi leve uten kontakt med barnevernet, da vil vi søke til familie og venner. Det er dumt hvis kontakt med familie og nettverk er blitt fjern og uopprettelig.

Fra vi er helt små kan vi være med og bestemme hvor vi skal bo og hvilke voksne vi vil besøke. Når planene skal lages, må vår mening være utgangspunktet for hva som skal stå der. Vi kan også alltid være med og lage rammene for møter og prater med oss og barnevernet.

Ansvar for at barnet får bidra i dokumentasjon

Det som skrives av barnevernet, er viktig. Når avgjørelser skal tas, dras det fram og brukes som noen slags «bevis». Underveis ligger det der og kan sendes til foreldre. For å få til et reelt samarbeid må alle parter ha kontroll på hva som skrives i referatene etter møter og samtaler. Et referat som sendes i posten noen uker senere, til gjennomlesning, innbyr ikke til aktivt samarbeid om den skriftlige dokumentasjonen.

Mest mulig må skrives i samarbeid mellom barnevernet og oss. Fra vi er små, må barnevernet sjekke med oss før de dokumenterer. I tillegg må det bli åpent og tilgjengelig for

oss og skrives på måter som gjør at vi kan forstå det.

Ansvar for at barnet får gi tilbakemelding

For å få til et barnevern som er trygt for barn og der vi skal kunne dele sannhet, må vi kunne gi tilbakemeldinger om hvordan hjelpa vi får, hjelper. Gjennom arbeidet med «Mitt Liv» lærte vi at få barnevernstjenester inviterte barn og unge til å gi tilbakemeldinger om hjelpa de får. Samtidig har vi møtt stor forståelse for at dette må på plass og mye vilje til å finne gode løsninger for å få det til. Det må være løsninger som vi barn og unge opplever som gode, hvis ikke har det lite nytte.

I dokumentet om kompetanse står det flere ganger at kontaktpersonene må passe på å få tilbakemelding fra både barna og foreldrene de jobber med. Vi proffene synes det er kjempefint at det er så stort fokus på at vi skal få gi tilbakemelding på den hjelpa vi får av barnevernet. Likevel tenker vi at det ikke bør være barnets egen kontaktperson som skal brukes til å sjekke hvordan barneverntjenesten fungerer og oppleves for dem. Vi tenker det er klokere at en annen person i barneverntjenesten spør om tilbakemeldinger og innspill fra oss barn og unge som har kjent barnevernet på kroppen. Da blir det tryggere og enklere å være helt ærlig for oss. Og først da blir tilbakemeldingene vi gir ekte og nyttige.

Alle barnevernstjenester må kunne be barn og unge om tilbakemeldinger på hvordan de opplever samarbeidet med barnevernet. De må klart uttrykke at dette er viktig for barnevernet, som del av kvalitetsutvikling.

Kompetanse i å beskytte informasjonen barnet deler

Ett fordypningsområde i Mitt Liv er Trygg Foreldreinfo. Gjennom mange års arbeid med barn og unge i ulike hjelpesystemer har Forandringsfabrikken sett at hvordan informasjon fra barn behandles, er helt avgjørende. Dette gjelder særlig hvordan det barnet formidler går videre til foreldre og andre omsorgspersoner.

I prosjekter om vold og overgrep forteller barn og unge at de har villet si fra om vonde ting til voksne. De har først forsøkt å fortelle små og ikke så alvorlige ting, men så fikk foreldrene raskt vite hva barna hadde fortalt. Det gjorde at de lukket seg. Det vonde ble igjen inne i kroppen, barna ble stille eller det kom ut gjennom ulike uttrykk (ulik "atferd"). Mange har endt opp med å leve med vold og overgrep i mange år før de har snakket om det igjen.

Spørsmålet om foreldres innsynsrett har stått sentralt i Mitt Liv og her er det laget konkrete forslag til rutiner, disse prøves nå ut rundt i Norge. Proffene har foreslått endringer som betyr at opplysninger gitt av barnet skal kunne unntas foreldrenes innsyn, fram til kontaktperson og barn sammen blir enig om hvordan informasjonen skal gis. Bestemmelser i ny barnevernlov kan bety at foreldreinnsyn avgrenses. Vi trenger et barnevern som har kompetanse om hva som skjer når det barnet, formidles raskt videre.

Å kunne se bak barnets atferd

Tenkningen om at mange barn og unge har "atferd", styrer mye i skole, barnevern og psykisk helsevern. Fagfolk har sagt at vi har "atferdsproblemer" eller "atferdsforstyrrelser". I

barnevernet har vi vært på "atferdstiltak" og noen på "atferdsinstitusjoner". Vi vet mye om hvor feil denne tenkingen har vært for så mange av oss. Vi ber derfor om at denne epoken nå er forbi. Vi ber om at framtidens barnevern tar opp i seg ny kunnskap - fra forskning og fra barn og unge - om at vonde opplevelser, traumer og vanskelig oppvekst først og fremst må møtes med godhet og kjærlighet.

Ordet "atferd" og tenkingen det bygger på, har fokus på handlinger vi gjør. Når systemene "stempler" negativ atferd eller rusatferd i panna vår, kan det raskt bli en del av identiteten vår. Det som lett skjer og som kan være livsfarlig - er at atferd eller rus dekker til det vonde inni, det som ligger bak og som vi rømmer fra.

Å vise atferd som utfordrer, er oftest bare en måte å uttrykke vonde følelser på. Vi kaller det "språk". Å skulke, mobbe andre, vise sinne eller frustrasjon, ruse seg, bruke vold mot andre eller gjøre kriminalitet – er språk som forteller at noe er vondt. Å være veldig stille eller trist, selvskade, ha problemer med spising - kommer oftest fra det samme. Da blir det overfladisk at barnevernet og andre system som er til for å hjelpe, kaller det atferdsforstyrrelser. For en del av oss er det blitt vår diagnose, da har dette tatt helt ville veier.

Ordet "atferd" må tas vekk fra alt arbeid med barn og unge. Dette er råd fra unge i barnevern, psykisk helsevern, skole og kriminalomsorg. Kall det heller oppførsel, uttrykk eller språk. Barnevernet sin hovedoppgave må være å nå inn til oss, bak "atferden". Barnevernet må jobbe med omsorg og kjærlighet – og alltid se bak atferden.

Kompetanse i å avdekke vold og overgrep

Sånn som barnevernet jobber i dag er det altfor få barnevernsarbeidere som avdekker vold og overgrep. Dette fremgår også blant annet av NOU 2017:12 (Barnevoldutvalget). Derfor mener vi det er utrolig viktig at barnevernsarbeidere har kunnskap og kompetanse om vold og overgrep, og at de tørr å prate med oss barn og unge om dette. De må kunne forklare oss hva vold og overgrep er, og hvem som kan utøve det. Mange av oss vet ikke hva vold og overgrep er. Vi trenger et barnevern som ikke er redde for å prate med barn om dette - med en slik kompetanse som tar utgangspunkt i barn og unges egen erfaring og oppsummerte kunnskap.

Kompetanse i å snakke med barn

Barnevernet må ha kompetanse i å prate med barn. Fremgangsmåten og hvordan de skal prate med oss, må ta utgangspunkt i barn og unges kunnskap om hvordan vi vil bli pratet med for at vi skal kunne fortelle. Det handler om at barnevernsarbeidere må kunne bruke verdier og vise følelser i prat med barnet og vise seg selv som et "vanlig" menneske. At de kan stille direkte og konkrete spørsmål som er lette å svare på. At de forteller hvor informasjonen går videre og at de planlegger med oss om hva som skal sies videre. Dette er viktig kompetanse om hvordan å prate med barn. Mye av dagens opplæring i dette, bygger ikke på barns kompetanse.

Mot og løsningsjakt

Barnevernsarbeidere må lære seg å være modige sånn at de tar best mulig beslutninger i livene våre og handler klokt. Hvis de ikke lærer å finne løsninger blir det fort bare masse

begrensninger og problemer. Vi proffene tenker det er mye bedre om barnevernsarbeidere blir eksperter i å finne løsninger når de skal hjelpe oss. Barn i barnevernet trenger ulik hjelp, og mennesker er forskjellige. Derfor er det viktig at barnevernsarbeidere kan være kreative og finne mange ulike løsninger. Da er det fint om de lærer at de ikke må gi opp, og dersom noe ikke fungerer eller vi sier nei til noe, må de lete videre med menneskemot etter nye løsninger. Dette må gjøres ved å spørre med varme hva vi ønsker og ikke gi opp dersom vi sier vi ikke vet.

Når barnevernsarbeidere klarer å jobbe mot løsninger viser de oss at de virkelig bryr seg og bærer verdiene med seg i jobben sin. Dette skaper trygghet for oss. Vi ber derfor sterkt om at temaene mot og løsningsjakt kommer inn i opplæringen av barnevernsarbeidere.

BarnevernsProffene og Forandringsfabrikken ber om at dette prioriteres høyest innenfor kompetansen som barnevernsarbeidere må ha

- Barnesyn og verdier som grunnmur
- Å samarbeide med barn og unge
- Å møte foreldrene med respekt og klokhet
- Å kunne beskytte informasjonen barnet deler
- Å kunne se bak barnets atferd
- Mot og løsningsjakt

Teori, fag og erfaringer kan puttes i en sekk på ryggen, men det aller viktigste er at barnevernsarbeideren har kompetanse i å møte barn og unge med hjertet først. Dette er det aller viktigste barnevernsarbeidere må kunne for at de skal kunne hjelpe barn og unge, og familiene deres.

5. juli 2017

Hilsen BarnevernsProffene og Forandringsfabrikken